

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 10.

V Ljubljani 31. maja 1888.

Letnik 1.

Kaj je še potrebno?

Prebravši zanimivi članek: „Kaj je najpotrebnejše?“ v 7. številki „Vrtnarja“ iz spretnega peresa gosp. kolege Žirovnika, domislil sem se, da bi bilo dobro, ko bi v tem listu prijavljali svoja mnenja in izkustva pri sadjarstvu, vrtnarstvu, čebelarstvu itd. še drugi učitelji, kateri se sploh s tem, in to z veseljem pečajo. „Vrtnar“ je kakor nalašč za to, ker je izključno le za to stroko kmetijstva ustanovljen. To, in še nekaj družih misli o tem bi rad tudi jaz tukaj objavil v blagovoljen preudarek.

Korist sadjarstva je zdaj že obče znana, toda še vedno se premalo podpira in razširja ta prekornostna panoga kmetijstva, nekaj zato, ker je še veliko premalo šolskih vrtov po deželi, nekaj pa, ker se prenemarno oskrbujejo, kolikor jih je, in slednjič so dobro uredeni in oskrbovani šolski vrtovi, pa le do necega časa. Če namreč učitelj dobiva le premalo, ali celo nič podpore v oskrbovanje in izboljšanje šolskega vrta, naveliča se kmalu stroškov, in šolski vrt ne napreduje, če že ne nazaduje.

O napravi šolskih vrtov se je že mnogo pisalo, zadnjič je pa pisal gosp. Žirovnik v navedenem listu „Vrtnarja“. To je skrb občine. Kar zadeva prenemarno oskrbovane šolske vrte, to je več vzrokov. Čestokrat nima učitelj sam sposobnosti in veselja za to, še večkrat pa učitelj poleg vse navdušenosti in pridnosti pri sadjarstvu ne dobiva nikakršne ali le premalo podpore v pravilno oskrbovanje in vzdrževanje šolskega vrta. So krajni šolski sveti, ki nočejo kar nič slišati o kakovi podpori za šolski vrt, odrasla drevesa v šolski drevesnici pa vender hočejo zastonj imeti iz nje, rekši: „Saj je naš vrt“. Za samo malo zelenjave ali nekaj košev krompirja, ki ga učitelj tam prideluje, pa vender ne more vsako leto več ali manj vrtnarskega orodja kupiti ali ga popravljati dajati, zemljo in pesek dovažati, ograjo vzdrževati, gnoj kupovati, več dni po najmanj 50 kr. plačevati itd.

Zatorej bi bilo potrebno, ko bi se na merodajnem mestu oskrbele nekakove primerne denarne nagrade onim učiteljem, kateri pridno in z uspehom oskrbujejo in ob svojih stroških vzdržujejo šolski vrt. Take nagrade naj bi bile bolj za povračilo stroškov, ki jih je učitelj imel s šolskim vrtom, in če to lahko dokaže. Potem bi marsikdo ohranil veselje do sadjarstva, ako nima vsaj denarne škode pri njem. Tudi ne bi več bilo sitnih razporov, kjer mora učitelj o premeščeni zapustiti dobro urejen šolski vrt, v katerem mu včasih leži lepa vsota, a tedaj mu noče niti naslednik niti občina povrniti stroškov. Ne rečem, da ni tu pa tam previdnih občanov, ki radi kaj store v ta namen, a tudi je dovolj tacihi trdovratnih možakov, pri katerih je vsako moledovanje zastonj, da bi kaj privolili v to svrhu.

Tam, pravim, naj bi se učitelju pa od druge strani pomagalo. Naj bi se zdaj posebno uvaževalo veselo sporočilo v zadnjem „Vrtnarji“ prvega strokovnjaka R. Dolenca, ki pravi: „Sadjarstvo se je pri nas pričelo, hvala Bogu, prav živahno dvigati“.

Kar piše g. Ž. dalje v navedenem listu „Vrtnarja“, naj bi namreč šolski otroci ne cepili sami drevesec za šolsko drevesnico, s tem se jaz popolnoma ujemam.

Zakaj da ne, povedal je g. Ž. baš tam. To delo naj bi opravljal izključno učitelj le sam. Kako pa naj potem učitelj vadi otroke praktičnega sadjarstva? Jaz pravim: Vsa opravila s sadjarstvom naj otroci na šolskem vrtu opravljajo vedno le pod umnim nadzorstvom učiteljevim, tako tudi cepljenje. Vender tacih pravilno cepljenih drevesec ne bodo sadili na šolskem vrtu, nego jemljejo naj jih s sabo, in doma naj jih pravilno posajajo in dalje oskrbujejo, kakor jih vidijo oskrbovane na šolskem vrtu. To naj bi se godilo že zategadelj, da lahko tudi odrasli domačini vidijo, kako je prav oskrbovati drevesa.

Pouk o cepljenji z dolago začne učitelj že lahko po zimi s ponavljajočimi in vsakdanjimi učenci. Tako smo pocepili tukaj to zimo 300 dvoletnih jabolčnih in hruškovih divjakov s cepiči različnih vrst, vse prav tako, kakor uči gosp. vodja Dolenc v svojem „Sadjarstvu“. Z vidnim veseljem poskušajo učenci cepiti vpričo učitelja. Drevesca, katera so dečki prav pocepili, zagnili smo v šolski kleti z zemljo ter jih zdaj pomladi vsakemu svoja porazdelili, da so jih doma prav tako posadili, kakor so videli na šolskem vrtu.

Tako naj učenci opravljajo vsa opravila z učiteljem na šolskem vrtu, a potem naj se vedno izpodbujajo, da delajo prav tako doma. Na šolskem vrtu pa naj bi ne imeli nobenih svojih drevesec v oskrbovanje. Tudi tukaj velja: „Več oči več vidi“ in: „Vse poskušajmo, najboljšega se pa poprimimo“.

Janko Gantar.

Pristavek uredništva. Stroške za obdelovanje šolskega vrta je šolska občina dolžna plačevati. Ko bi naše više šolske oblasti bile

kaj bolj prepričane o koristi šolskih vrtov (da več ne rečemo), bila bi reč kmalu urejena. Kako malo je okrajnih glavarstev in nadzornikov, ki bi se brigali kaj za šolske vrtove? Kako naj bi na deželi bili lepi šolski vrtovi, ko je vrt na ljubljanski pripravnici vzlic visoki subvenciji tak, kakeršen ne bi smel biti? Gospod pisatelj želi podpore za obdelovanje šolskih vrtov. Kje je pa vzeti? Ako dobi na Kranjskem vsak vrt le 10 gld. (kar bi niti imena ne bilo vredno) za poplačilo stroškov, iznašalo bi uže to preko 2000 gld. No, komaj nekaj več iznaša pa vsa državna podpora za kmetijstvo sploh na Kranjskem. Sicer naj se pa vsak gospod učitelj drži načela: ako on stroške plačuje, tedaj je tudi ves pridelek njegov. Ko nečno pa še pristavljamo: Vrtnarstvo je kakor hazardna igra. Kdor se igri uda i

Podoba 36.

zna dobro igrati, ta ne opusti te strasti. Tudi vrtnarstvo postane strast; kdor se mu je priučil in tudi praktično začel vrtnariti, ta nikdar več ne pusti v nemar vrtnarstva. Z uspehom pa raste veselje (oziroma strast). Uspeha z vrtnarstvom ima pa le tist, ki si je pridobil potrebnega znanja. Tu pa je ravno zapreka! Ker naši učitelji tako malo ali pa nič ne znajo vrtnariti (kar pa ni njih krivda), zato imamo še tako ubogo malo dobrih šolskih vrtov.

Japonski hmelj.

V zadnjih letih so v vrtnarstvo vpeljali novo vzpenjavo rastlino, namreč japonski hmelj (latinski *humulus japonicus*). Japonski hmelj (glej podobo 36.) je krasna enoletna vzpenjava rastlina, s katero lahko hitro in gosto zasenčimo vrtno lope, hodnike, verande i. t. d. Veliko listje je lepo zeleno in rezljano. Vzreja te nove rastline je kaj preprosta, ker raste v vsaki zemlji in v vsakem podnebju. Ker je japonski hmelj enoletna rastlina, moramo ga vsako leto v novič sejati; to pa nič ne de, ker lahko seme doma pridelujemo. Na vrtu kmetijske družbe smo lansko leto vsejali japonski hmelj, in sicer zelo pozno, vendar je pa seme še zorelo. Seme japonskega hmelja je dobiti pri Hermanu Frommer-ji v Budapešti.

Salata

je zelenjadna rastlina, od katere so vzgojili vsled vedne kulture in različne zemlje razne vrste. Z ozirom na čas setve in zorenja razločujemo pomladanjske, poletne in zimske salatne vrste, z ozirom na porabo pa delimo salato 1. v glavnatu salato, 2. v povezno salato ali endivijo in 3. v berivko.

A. Poletnja glavnatu salata (podoba 37.) dela posebno trde glavice, in jo zaradi nežnosti njenega listja prav močno sejejo. Salata uspeva skoraj na vsaki zemlji, celo brez gnoja, vendar je najboljša rahla in pognojena prst. Salato sejemo ali prav zgodaj (meseca februarja) na gorke grede, ali pa meseca marta na solučne grede v kakem zatišji, in sicer v vrste po kakih 20 do 25 *c_m* narazen. Salato moremo saditi

Podoba 37.

Podoba 38.

tudi med kolarabe, ohrovt, zelje i. t. d., ker je salata čez dva meseca uže porabljena. To velja o salati, katero sejemo spomladi. S poletno salato ravnamo pa ravno tako, samo da jo sejemo na bolj hladne kraje, ker dobi tam bolj nežen okus. Poletno salato sadimo po 40 do 45 *c_m* narazen. Najboljše vrste so: Rumena berolinka, velika rjava samoglavka, zlata postrvenka, srebrna glava in mala krvnordeča postrvenka.

B. Zimska glavnatu salata se seje meseca avgusta, sadike se pa sade v gnojno zemljo tako, da se sicer še jeseni dobro zarastejo, a da ne postanejo pre-

velike, ker potem lahko zmrznejo. Premlade rastlinice pa tudi zmrznejo. Po zimi, kadar ni veliko snega, pokrijemo salato z vejevjem ali pa s slamo. Najtrpežnejši vrsti sti: Rumena in rjava zimska glavната salata.

Podoba 39.

s cvetličnim loncem, a pazi, da ne gnije listje. Dobre vrste poletje endivije so (glej podobo 38.): Pariška rumena povezna salata, sachsenhäuser-ska rumena, velika krvnordeča in pisana postrvenka. Priporočani vrsti zimske endivije sti nastopni (glej podobo 39.): Esecariol in rumena mahasta.

D. Berivka. Seme berivke sejemo na prisojne grede ter porablamo za jed posamezne liste, katere odrezavamo. Priporočani vrsti sta: Rumena in rumena kodrasta berivka. Tu sem moremo tudi prištevati ameriško salato „trgavko“, ki se odlikuje s svojim posebno nežnim listjem.

Po časniku „Auf dem Lande“.

Raznotere vrtnarske reči.

Dohodek od rože Maréchal Niel. V zadnji številki „Vrtnarjevi“ smo pisali o lepi roži Maréchal Niel (beri Maréchal Niel.) Ravno kar pa beremo v nekem vrtnarskem listu, da je neki Bidault v Banjoletu zasadil pred šestimi leti preko 20 ^m dolge prisojne stene te vrste rože. On rož kar nič ne obrezuje, ampak vsako leto odstranjuje onemogle veje ter namestu njih vzgaja druge. Ta nasad daje od leta 1884. nadalje po 100 do 140 frankov na leto, kajti rožo Maréchal Niel je vedno lahko prodati. To je pa toliko laže umeti, ker rože ob taki prisojni steni veliko poprej cveto nego na planem.

Kako travo zatreti po tlaku in potih. Belež, to je apno v vodi razstopljeno, s kakeršnim belimo stene, zavrimo in dodenimo mu, ko se kuha, toliko stolčenega žvepla, kolikor se ga raztopi. S to tekočino polijmo s travo poraščeni tlak ali pot. Tudi voda, v kateri je veliko železnega vitrijola raztopljenega, ima neki dober uspeh, ali pa rudninske kisline, ki so onesnažene in jih ceno dobimo. Nikar pa ne izkopavajmo trave, kajti v zrahljana tla se le še bolj travno seme zaseje.

Gnojnica nam rabi kaj dobro za odpravljanje mahu, lišaja, mrčesov in njihovih zalege po sadnem drevju, ako namažemo ž njo drevje spomladi.